

მდგრადი განვითარების მიზანი 17: განხორციელების
საშუალებების და გლობალური პარტნიორობის გაძლიერება
მდგრადი განვითარებისთვის



შინაარსი

მდგრადი განვითარების მიზანი 17: განხორციელების საშუალებების და გლობალური პარტნიორობის გაძლიერება მდგრადი განვითარებისთვის.....	1
რაში მდგომარეობს მიზნის არსი.....	1
ქვემიზნები მიზნისთვის „თანამშრომლობა საერთო მიზნებისთვის“.....	2
ფაქტები და მონაცემები:.....	3
ტერმინები	4
გლობალიზაცია და მისი გამოვლინებები	6
საერთაშორისო დახმარებების მნიშვნელობა და საფრთხეები.....	7
ფულადი გზავნილების, რემიტანსების მნიშვნელობა	10
რა უნდა გაკეთდეს პრობლემის გადასაჭრელად?.....	11
მე რისი გაკეთება შემიძლია?	11
გამოყენებული ლიტერატურა	12
ქვიზი (სწორი პასუხი გამწვანებულია).....	!Error! Marcador no definido.

რაში მდგომარეობს მიზნის არსი

*მდგრადი განვითარების მიზნების განსახორციელებლად შესაძლებლობების
განვითარება და გლობალური თანამშრომლობის გაძლიერება*

მდგრადი განვითარების მიღწევა შესაძლებელია მხოლოდ ძლიერი საერთაშორისო პარტნიორობის პირობებში. პარტნიორობა მოიცავს გლობალურ, რეგიონულ, ეროვნულ დონეებზე ინკლუზიურ თანამშრომლობას თანამშრომლობას. საჭიროა მდგრადი განვითარების დღის წესრიგში არსებობდეს პარტნიორობა მთავრობებს, კერძო სექტორს და სამოქალაქო საზოგადოებას შორის. ეს ინკლუზიური პარტნიორობაა, რომელიც დაფუძნებული იქნება პრინციპებსა და ფასეულობებზე, საერთო ხედვასა და საერთო მიზნებზე, რომელთა ცენტრში ხალხი და პლანეტა იქნება.

იმისათვის, რათა მოხდეს მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევა, საჭიროა გადაუდებელი მოქმედება ტრილიონობით დოლარის კერძო რესურსებიდან მობილიზებისთვის. გრძელვადიანი ინვესტიციები, მათ შორის, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციები, საჭიროა კრიტიკულ სექტორებში. განსაკუთრებით იზრდება მათი მნიშვნელობა განვითარებადი ქვეყნებისთვის. აღნიშნული სექტორი მოიცავს მდგრად ენერგიას, ინფრასტრუქტურასა და ტრანსპორტს, ასევე, ინფორმაციულ და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებს. საჯარო სექტორს დასჭირდება მკაფიო მიმართულების განსაზღვრა. ინვესტიციების მოსაზიდად და მდგრადი განვითარების გასაძლიერებლად უნდა განხორციელდეს ჩარჩოების, რეგულაციების და

მასტიმულირებელი სტრუქტურების განხილვა და მონიტორინგი. უნდა გაძლიერდეს ეროვნული ზედამხედველობის ისეთი მექანიზმები, როგორებიცაა სახელმწიფო აუდიტის სამსახური და საკანონმდებლო ორგანოს ზედამხედველობის ფუნქციები.

გლობალური COVID-19 პანდემიის შედეგების გათვალისწინებით, ჩვენ დავინახეთ, რომ მრავალმხრივი ურთიერთობების გაძლიერება და გლობალური პარტნიორობა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ოდესმე, თუ ჩვენ გვსურს მსოფლიოს პრობლემების მოგვარება. მდგრადი განვითარების მიზნები რჩება უკეთესობისკენ გზად. ჩვენ გვჭირდება ყველას გაერთიანება - მთავრობები, სამოქალაქო საზოგადოება, მეცნიერები, აკადემიური წრე და კერძო სექტორი.

ქვემიზნები მიზნისთვის „თანამშრომლობა საერთო მიზნებისთვის“

- შიდა რესურსების მობილიზაციის გაძლიერება; მათ შორის, განვითარებადი ქვეყნებისადმი საერთაშორისო მხარდაჭერა, რათა გაიზარდოს ეროვნული შესაძლებლობები საგადასახადო და სხვა შემოსავლების აკუმულირების მიმართულებით.
- განვითარებულმა ქვეყნებმა სრულად განახორციელონ თავიანთი ოფიციალური განვითარების ხელშეწყობის ვალდებულებები, რაც გულისხმობს განვითარებული ქვეყნების მიერ განვითარებადი ქვეყნების დასახმარებლად 0.7%-ის მიზნობრივი მაჩვენებლის მიღწევას ოფიციალური განვითარების დახმარება მთლიან ეროვნულ პროდუქტში გამოხატული (ODA/GNI), აქედან 0.15-0.20 %-მდე ყველაზე სუსტად განვითარებულ ქვეყნებისთვის.
- მოხდეს სხვადასხვა წყაროებიდან დამატებითი ფინანსური რესურსების მობილიზება განვითარებადი ქვეყნებისათვის.
- განვითარებად ქვეყნებს გაეწიოთ დახმარება ვალის გრძელვადიანი მდგრადობის მისაღწევად კოორდინირებული პოლიტიკის მეშვეობით, რომელიც მიზნად ისახავს ვალის მართვის ხელშეწყობას; ყურადღება მიექცეს ვალის დიდი მოცულობის მქონე ღარიბი ქვეყნების საგარეო ვალს, რათა შემცირდეს მათ წინაშე არსებული წნეხი.
- შემუშავდეს და დაინერგოს ნაკლებად განვითარებული ქვეყნებისათვის ინვესტიციების ხელშეწყობის რეჟიმები.
- გაძლიერდეს ჩრდილოეთ-სამხრეთი, სამხრეთ-სამხრეთი და რეგიონული და საერთაშორისო თანამშრომლობა მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების ხელმისაწვდომობისა და ცოდნის გაზიარების მეთოდების გაუმჯობესების მიზნით, როგორც გაეროს დონეზე, ასევე სხვა გლობალური ტექნოლოგიების მექანიზმების გამოყენებით.
- ეკოლოგიურად ჯანსაღი ტექნოლოგიების განვითარების, გავრცელებისა და გადაცემის ხელშეწყობა განვითარებადი ქვეყნებისათვის, მათთვის ხელსაყრელი და შეღავათიანი პირობებით, ორმხრივი შეთანხმებების თანახმად.
- ტექნოლოგიების ბანკისა და მეცნიერების სრული ოპერაციონალიზაცია, ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების შესაძლებლობების ზრდა ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების მიმართულებით 2017 წლისათვის, ტექნოლოგიების სრულფასოვანი გამოყენება, განსაკუთრებით კი ინფორმაციისა და კომუნიკაციების ტექნოლოგიების მხრივ.
- განვითარებადი ქვეყნებისათვის საერთაშორისო მხარდაჭერის გაძლიერება ეფექტიანი და მიზანმიმართული შესაძლებლობების ზრდის მიმართულებით, რათა

უზრუნველყოფილი იქნეს ეროვნული გეგმების შემუშავება და მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევა, მათ შორის ჩრდილოეთსა და სამხრეთის, სამხრეთსა და სამხრეთის და სამგანზომილებიანი თანამშრომლობის გზით.

- უნივერსალური, წესებზე დაფუძნებული, ღია და არადისკრიმინაციული მრავალმხრივი სავაჭრო სისტემის ფორმირება მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ფარგლებში, მათ შორის, დოჰას განვითარების დღის წესრიგის გათვალისწინებით.
- განვითარებადი ქვეყნების ექსპორტის მნიშვნელოვანი ზრდა, კერძოდ, 2020 წლისთვის ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების ექსპორტის წილის გაორმაგება გლობალურ მაჩვენებელში
- ნაკლებად განვითარებული ქვეყნებისათვის ვალდებულებისა და კვოტებისაგან თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმის დროული რეალიზაცია მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის გადაწყვეტილების შესაბამისად, მათ შორის, ისეთი გამჭვირვალე და მარტივი შეღავათიანი წესების შემუშავება აღნიშნული ქვეყნების საექსპორტო საქონელზე, რაც ხელს უწყობს ბაზარზე ხელმისაწვდომობას.
- გლობალური მაკროეკონომიკური სტაბილურობის გაზრდა, მათ შორის პოლიტიკების კოორდინაციისა და თანხვედრის მეშვეობით.
- უზრუნველყოფილ იქნას მდგრადი განვითარების პოლიტიკების თანხვედრა.
- პატივი სცენ თითოეული ქვეყნის პოლიტიკურ სივრცესა და მმართველობას სიღარიბის აღმოფხვრისა და მდგრადი განვითარების პოლიტიკის ჩამოყალიბების პროცესში.
- გლობალური პარტნიორობის გაძლიერება მდგრადი განვითარებისათვის, რომელიც მოიცავს თანამშრომლობას, რის ფარგლებშიც ხდება ცოდნის, ექსპერტიზის, ტექნოლოგიისა და ფინანსური რესურსების გაზიარება, რათა მხარე დაეჭიროს მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევას ყველა ქვეყანაში, კერძოდ კი განვითარებად ქვეყნებში.
- ხელი შეეწყოს ეფექტურ საჯარო, კერძო და სამოქალაქო საზოგადოების პარტნიორულ ურთიერთობებს, რაც დაფუძნებული იქნება გამოცდილებასა და პარტნიორობის დაფინანსების სტარტეგიებზე.
- 2020 წლისთვის შესაძლებლობების განვითარების ხელშეწყობა განვითარებადი ქვეყნებისთვის, მათ შორის ყველაზე ნაკლებად განვითარებული ქვეყნების და მცირე კუნძულოვანი განვითარებადი სახელმწიფოებისთვის, შემოსავლის, გენდერის, ასაკის, რასის, ეთნიკური წარმომავლობის, მიგრაციული სტატუსის, შეზღუდული შესაძლებლობების, გეოგრაფიული მდებარეობის და შესაბამის ეროვნულ კონტექსტებში არსებული სხვა მახასიათებლების მიხედვით კლასიფიცირებულ ხარისხიან, დროულ, სანდო და დეტალურ მონაცემებზე წვდომის მნიშვნელოვნად გაზრდის მიზნით.
- 2030 წლისთვის არსებულ ინიციატივებზე დაყრდნობით საზომების შემუშავება მდგრადი განვითარების მიმართულებით მიღწეული, მთლიანი შიდა პროდუქტის შემავსებელი პროგრესის გასაზომად, და ხელშეწყობა.

ფაქტები და მონაცემები:

- ✓ ოფიციალური განვითარების დახმარების (ODA) მოცულობის ნაკადი ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) განვითარების დახმარების კომიტეტის (DAC) წევრი ქვეყნებიდან 2019 წელს შეადგინა \$ 147.4 მილიარდი. ის უცვლელია 2018 წელთან შედარებით. თუმცა ამ დახმარების ფარგლებში თანხები

განსხვავებულად გადანაწილდა და აფრიკის ქვეყნებისკენ მიმართული დახმარებების წილი 1,3%-ით გაიზარდა, ხოლო სუსტად განვითარებადი ქვეყნების წილი - 2,6%-ით.

- ✓ განვითარებადი ქვეყნებიდან იმპორტის 79 პროცენტი განვითარებულ ქვეყნებში საბაჟო გადასახადის გარეშე შემოდის, რაც ახალისებს ვაჭრობას და პროდუქციას კონკურენტუნარიანს ხდის.
- ✓ განვითარებადი ქვეყნების ვალის ტვირთი სტაბილური რჩება ექსპორტის შემოსავლების დაახლოებით 3 პროცენტზე.
- ✓ ვაჭრობა, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (FDI) და ფულადი გზავნილები (რემიტანსები) 2020 წელს 40 % –მდე შემცირდება. რაც უკავშირდება დონორი ქვეყნების პრიორიტეტების ცვლილებას, მათ საკუთარ ქვეყანაში მეტი თანხის მობილიზება დაჭირდათ პანდემიასთან დაკავშირებით, ქვეყნების ჩაკეტვა შეამცირა სამუშაო ადგილები და შესაბამისად საჭიროება იაფფასიან მუშახელზე.
- ✓ მსოფლიოს მოსახლეობის თითქმის ნახევარი არ არის დაკავშირებული ინტერნეტთან, განსაკუთრებით ღარიბ ქვეყნებში.
- ✓ მონაცემთა აღრიცხვის და სტატისტიკის გასაუმჯობესებლად საერთაშორისო დაფინანსება 2017 წელს 690 მილიონი აშშ დოლარი იყო, რაც საჭირო თანხის ნახევარს წარმოადგენდა.

ტერმინები

გლობალიზაცია - საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ვერსიით, ეს არის ქვეყნების ურთიერთობის გაფართოება მთელ მსოფლიოში მომსახურების, საქონელბრუნვისა და კაპიტალბრუნვის ზრდისა და მრავალფეროვანი ტრანზაქციების შედეგად ტექნოლოგიების სწრაფი გავრცელების ფონზე

ოფიციალური განვითარების დახმარება (Official development assistance (ODA)) განისაზღვრება ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის მიერ (Organization for Economic Co-operation and Development — OECD) როგორც განვითარების დახმარების კომიტეტი (Development Assistance Committee (DAC)), როგორც მთავრობის დახმარება, რომელიც ხელს უწყობს სპეციფიკური ეკონომიკური განვითარებებიკენ მიმართული ამოცანების განხორციელებას განვითარებადი ქვეყნების კეთილდღეობისთვის. განვითარების დახმარების კომიტეტმა 1969 წლიდან მიიღო ოფიციალური განვითარების დახმარება, როგორც საერთაშორისო დახმარებების ოქროს სტანდარტი და დღესაც ფინანსური დახმარების წყაროდ რჩება. მის ფარგლებში გაიცემა კრედიტები (სესხები), გრანტები და სხვა ტიპის ტრანსფერები

განვითარების დახმარების კომიტეტი (Development Assistance Committee (DAC)) წარმოადგენს ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) მიერ ორგანიზებულ ფორუმს, რომელიც მსჯელობს დახმარებებზე, განვითარებასა და სიღარიბის აღმოფხვრაზე განვითარებად ქვეყნებში. კომიტეტი თავის თავს აღწერს, როგორც შეკრების ადგილსა და მსოფლიო დონორი ქვეყნების ხმას. DAC 30 წვრისგან შედგება (ავსტრალია, ავსტრია, აშშ, ახალი ზელანდია, ბელგია, კანადა, გაერთიანებული სამეფოები, გერმანია, დანია, ესპანეთი, ირლანდია, ისლანდია, იტალია, ლუქსემბურგი, ნორვეგია, პოლონეთი, პორტუგალია, საბერძნეთი, სამხრეთ კორეა, საფრანგეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, უნგრეთი, ფინეთი, შვედეთი, შვეიცარია, ჩეხეთი, ჰოლანდია, ევროკავშირი, ხოლო დამკვირვებლები არიან მსოფლიო ბანკი, მსოფლიო მონეტარული ფონდი, გაეროს, განვითარების პროგრამა, აფრიკის განვითარების ბანკი, აზიის განვითარების ბანკი, ინტერ-ამერიკული განვითარების ბანკი.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები (Foreign direct investment FDI) ითვლება გლობალიზაციის, ეკონომიკური ზრდის და ინდუსტრიალიზაციის მთავარ მასტიმულირებელ ძალად. არის საერთაშორისო საინვესტიციო საქმიანობის ერთ-ერთი კატეგორია. ეს უკანასკნელი ერთი ქვეყნის ფიზიკური პირის ან იურიდიული პირის მიერ სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე განლაგებულ საწარმოში წილის ფლობას და ამ საწარმოსთან დაკავშირებულ სხვადასხვა ეკონომიკური ოპერაციების წარმოებას გულისხმობს. უცხოური კაპიტალის მოზიდვა და საგარეო წყაროებზე ხელმისაწვდომობა სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებისათვის. მაგრამ ისიც აღსანიშნავია, რომ როდესაც ქვეყანა ძირითადად დამოკიდებულია საგარეო ინვესტიციებზე და გრძელვადიან პერიოდში გააჩნია მაღალი მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტი, ეს ფაქტი სხვადასხვა დადებით ეფექტებთან ერთად მნიშვნელოვანი რისკის მატარებელია.

ფულადი გზავნილები, რემიტანსები - არის ემიგრაციაში წასული და დასაქმებული (ლეგალურად თუ არალეგალურად) ადამიანებისგან განხორციელებული ფულადი ტრანზაქციები ოჯახის წევრებთან, ან ახლობლებთან

საერთაშორისო სავალუტო ფონდი (IMF) - გაეროს სპეციალიზებული დაწესებულება, რომელიც შეიქმნა 1944 წელს. ფონდი სრული ავტონომიით სარგებლობს. ფონდის წევრია 180-მდე ქვეყანა. წესდების მიხედვით, ფონდმა ხელი უნდა შეუწყოს საერთაშორისო სავალუტო თანამშრომლობას, საერთაშორისო ვაჭრობის გაფართოებას, თვალყური ადევნოს ვალუტის სტაბილურობას და გასცეს კრედიტები წევრ სახელმწიფოებზე საგადასახადო ბალანსების გასაწონასწორებლად. ფონდის ძირითად კაპიტალს შეადგენს წევრი სახელმწიფოების კვოტური შენატანები. თითოეული სახელმწიფოს კვოტური შენატანის ოდენობა განისაზღვრება ქვეყნის ფინანსურ ეკონომიკური შესაძლებლობების გათვალისწინებით, რომელთა გადახედვაც პერიოდულად ხდება. საწევროების 25 პროცენტი იხდება ოქროსა და აშშ დოლარში, ხოლო 75 პროცენტი - ეროვნულ ვალუტაში. კრედიტების ოდენობა, რომელიც შეიძლება ავტომატურად მიიღოს თითოეულმა ქვეყანამ, შეეფარდება მის „ოქროს წილს“. ფონდიდან ამ ოდენობაზე მეტი თანხის მიღება შეუძლებელია. ფონდში გადამწყვეტ როლს ასრულებენ აშშ, ინგლისი, გერმანია, საფრანგეთი, იაპონია, იტალია, კანადა, ბელგია, ნიდერლანდები და შვეიცარია (ე.წ. ათთა ჯგუფი), რომლებსაც ხმების უმრავლესობა აქვთ და განსაზღვრავენ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის სავალუტო პოლიტიკას. ფონდის უმაღლესი ორგანოა მმართველთა საბჭო, რომელიც წელიწადში ერთხელ იკრიბება. საბჭოში შედის თითოეული წევრი სახელმწიფოს წარმომადგენელი. ფონდის შტაბ-ბინა მდებარეობს ვაშინგტონში. საქართველო საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წევრია 1992 წლიდან.

მსოფლიო ბანკი (WB) - ბანკის შექმნა გადაწყდა ბრეტონ-ვუდსში 1944 წელს. მუშაობა დაიწყო 1945 წელს. იგი გაეროს სპეციალიზებული დაწესებულებაა, მაგრამ მის წევრად მიიღებიან მხოლოდ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის წევრი სახელმწიფოები. შტაბ-ბინაა ვაშინგტონში. მისი უმაღლესი ორგანოა მმართველთა საბჭო. ბანკის ოპერატიულ საქმიანობას ახორციელებს დირექტორატი. ბანკს ჰყავს პრეზიდენტი. პირველი სესხი ბანკმა მისცა საფრანგეთს 1947 წელს ომის შემდგომი რეკონსტრუქციისათვის (250 მილიონი აშშ დოლარი). ამ მიზნით სესხის გაცემა მას შემდეგ მსოფლიო ბანკის ერთ-ერთი პრიორიტეტული სფეროა. ბანკში 180-ზე მეტი წევრია. მისი ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია სიღარიბესთან ბრძოლა მთელს მსოფლიოში. მსოფლიო ბანკი ყოველწლიურად აქვეყნებს მსოფლიოს განვითარების ანგარიშს. საქართველო მსოფლიო ბანკის წევრია 1992 წლიდან. ამჟამად ბანკში გაერთიანებულია ხუთი ინსტიტუტი:

- რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი (International Bank for Reconstruction and Cooperation - IBRD)
- საერთაშორისო განვითარების ასოციაცია (International Development Association - IDA)
- საერთაშორისო საფინანსო კორპორაცია (International Finance Corporation - IFC)
- მრავალმხრივი ინვესტიციების გარანტიის სააგენტო (Multilateral Investment Guarantee Agency - MIGA)
- ინვესტიციების სფეროში დავების მოსაგვარებელი საერთაშორისო ცენტრი (International Center for Settlement of International Disputes - ICSID)

გლობალიზაცია და მისი გამოვლინებები

გლობალიზაცია კომპლექსური და წინააღმდეგობრივია. ზოგი მეცნიერი მას ეკონომიკურ ასპექტში განიხილავს, ზოგი – პოლიტიკურ ქრილში. სინამდვილეში გლობალიზაცია გაცილებით ფართო მნიშვნელობის მქონე მოვლენაა და პოლიტიკურსა და ეკონომიკურთან ერთად სოციალურ და კულტურულ, ფაქტორებსაც მოიცავს. არ შეიძლება, მისი შეფასებისას ისეთი ერთმნიშვნელოვანი ცნებებით შემოვიფარგლოთ, როგორიცაა “კარგი” და “ცუდი”. გლობალიზაციის პროცესი ერთ-ერთი ყველაზე ძლევამოსილი პროცესია კაცობრიობის ისტორიაში. მან მრავალი ქვეყნის საერთაშორისო სტატუსი, ადგილი და გავლენა შეცვალა. ტექნოლოგიების განვითარებამ, განსაკუთრებით – ინტერნეტმა, ერთსა და იმავე საწყის პოზიციაზე დახია ყველა ქვეყანა და ხელახლა ჩართო ისინი საყოველთაო მართონში, თითქოს მნიშვნელობა დაკარგა მანამდე არსებულმა კულტურულმა თუ ისტორიულმა წარსულმა, პოლიტიკურმა გავლენებმა და ა.შ., თუმცა უწინარესად სწორედ პოლიტიკურად გავლენიან და ეკონომიკურად დაწინაურებულ ქვეყნებს აღმოაჩნდათ თანხები საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების განსავითარებლად, რამაც ინტერნეტი მოსახლეობისთვის უფრო ხელმისაწვდომი გახადა და ეს სახელმწიფოები უფრო მეტად დააწინაურა. შედეგად კიდევ უფრო გაიზარდა მანძილი მდიდრებსა და ღარიბებს შორის. თუმცა ამ ახალ თამაშში ჩაერთვნენ სახელმწიფოები, რომლებიც სწრაფად იკვალავენ გზას განვითარებული ქვეყნებისკენ (სწრაფად განვითარებადი ეკონომიკის ქვეყნები).

“Globe” ინგლისური სიტყვა და გლობუსს ნიშნავს, ხოლო “global” – მსოფლიოს, გლობალურს.

ტერმინ “გლობალიზაციის” წარმოშობა უკავშირდება ამერიკელი სოციოლოგის რ. რობერტსონის სახელს, რომელმაც ეს 1983 წელს სტატიაში გამოიყენა. ამ ცნებას მრავალნაირად განმარტავენ:

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ვერსიით, ეს არის ქვეყნების ურთიერთობის გაფართოება მთელ მსოფლიოში მომსახურების, საქონელბრუნვისა და კაპიტალბრუნვის ზრდისა და მრავალფეროვანი ტრანზაქციების შედეგად ტექნოლოგიების სწრაფი გავრცელების ფონზე;

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) ვერსიით – ქვეყნების ურთიერთობათა გაფართოება, რაც განაპირობებს ვაჭრობის, ფინანსების, ადამიანებისა და იდეების ინტეგრაციის ზრდას მთელ გლობალურ ბაზარზე;

პიტერ ჰაგეტის მიხედვით – პროცესი, რომლის შედეგადაც მოვლენები, აქტივობები და გადაწყვეტილებები, მიღებული მსოფლიოს ერთ წერტილში, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მოშორებით მცხოვრებ მოსახლეობაზე/თემებზე.

საბოლოო ჯამში, გლობალიზაციას ერთმნიშვნელოვანი განმარტება არ გააჩნია; მას ხშირად აიგივებენ ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული იდეების გავრცელებასთან და ერევათ გაერთგვაროვნებაში.

გლობალიზაციის პროცესს სამყაროს დაპატარავება-შეუმშვა მოჰყვა. ეს, ცხადია, პირდაპირი მნიშვნელობით არ უნდა გავიგოთ. სატრანსპორტო საშუალებები უფრო მეტად აახლოებს ერთმანეთთან გეოგრაფიულ წერტილებს, რადგან მანძილის დაფარვა ბევრად უფრო სწრაფად ხდება შესაძლებელი. ასევე მნიშვნელოვანია ინფორმაციის დროული გაცვლა – ინფორმაციული ტექნოლოგიები იმდენად განვითარდა, რომ დიდი მოცულობის ინფორმაციის ნაკადების უმოკლეს დროში გატარება უკვე აღარ წარმოადგენს პრობლემას.

ყოველივე ეს გლობალიზაციის შეუქცევადი ნიშნებია, თუმცა აქვე უნდა ითქვას, რომ დღემდე არსებობენ ქვეყნები, რომლებიც უარს ამბობენ აღნიშნულ პროგრესზე. ამ ქვეყნების ხელისუფლებამ პოლიტიკური რეჟიმის შეცვლის შიშით იზოლაციაში მოაქცია საკუთარი მოსახლეობა და პერსპექტივაზეც კი უარი თქვა.

ტელევიზიით ხშირად გადაიციმა სიუჟეტები ანტიგლობალიზტა პროტესტის შესახებ, ისინი განსაკუთრებით აქტიურდებიან საერთაშორისო ეკონომიკური ფორუმების G7, G8, G20 შეხვედრების დროს. ანტიგლობალიზტები მდიდარ ქვეყნებთან ერთად ადანაშაულებენ ტრანსნაციონალურ კორპორაციებს, მსოფლიო ბანკსა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდს. მათი მთავარი არგუმენტებია უმუშევრობა, ბავშვების შრომა, გარემოს უგულვებლყოფა.

თუმცა, მეორე მხრივ, სწორედ გლობალიზაციის შედეგია, რომ დღეს ჩვენ ღია ეთერში ვუყურებთ ასეთ შეხვედრებს, ვითარდება საინფორმაციო-საკომუნიკაციო სისტემები, ტრანსნაციონალური კორპორაციები პირდაპირ აბანდებენ ინვესტიციებს განვითარებად ქვეყნებში საწარმოების გასახსნელად, რაც ამ ქვეყნებს საშუალებას აძლევს, თავი დააღწიონ სიღარიბეს, გაყიდონ საკუთარი პროდუქცია საერთაშორისო ბაზარზე.

სწორედ გლობალიზაციამ გახადა შესაძლებელი ქვეყნებს შორის თანამშრომლობა შედგეს, შეუფერხებლად მოხდეს ადამიანთა, მომსახურებების, იდეების გავრცელება.

საერთაშორისო დახმარებების მნიშვნელობა და საფრთხეები

საერთაშორისო დახმარებათა სარგებლის შესახებ ერთგვაროვანი პოზიცია ჩამოყალიბებული არ არის, თუმცა საერთაშორისო ორგანიზაციები: სავალუტო ფონდი, მსოფლიო ბანკი თუ სხვები, – დიდი თანხებით ეხმარებიან ქვეყნებს, რომლებსაც საკუთარი ძალებით განვითარების შეუძლებელი საშუალება აქვთ.

განვიხილოთ ორივე პოზიცია: მათიც, ვისაც ამ დახმარების აუცილებლობაში ეჭვი არ შეაქვს და მათიც, ვისაც მიაჩნია, რომ ამით სარგებელზე მეტი ზიანის მოტანა შეიძლება.

გაეროს გენერალური ასამბლეის 1970 წლის რეკომენდაციის თანახმად, ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებს, რომლებიც დონორებს წარმოადგენენ, თავიანთი მშპ-ს 0,7% ყოველწლიურად საერთაშორისო დახმარებისთვის უნდა გაედოთ, მაგრამ ეს რეკომენდაცია მეტწილად შეუსრულებელი დარჩა, მრავალი ქვეყნისთვის ეს მიმართულება პრიორიტეტული არ აღმოჩნდა. მსხვილ დონორებს შორის არიან აშშ, გერმანია, გაერთიანებული სამეფო, საფრანგეთი და იაპონია. დახმარებისთვის 0,7%-ზე მეტს ხარჯავენ მხოლოდ დანია, ლუქსემბურგი, ჰოლანდია, ნორვეგია და შვედეთი.

ამის მიზეზად შეიძლება დასახელდეს ის, რომ მთავრობები ანგარიშვალდებულნი არიან საკუთარი მოსახლეობის წინაშე და იმისთვის, რომ მომავალშიც გარანტირებული ჰქონდეთ ხელისუფლებაში დარჩენა, სხვა ქვეყნების დასახმარებლად ფულის ხარჯვას მისი ადგილობრივი საჭიროებებისკენ მიმართვა ურჩევნიათ. გარდა ამისა, განვითარებულ ქვეყნებში პრობლემას წარმოადგენს მოსახლეობის დაბერება, რადგან სულ უფრო იზრდება სიცოცხლის ხანგრძლივობა და გადასახადები მისამართია სწორედ ხანდაზმულთა კეთილდღეობისკენ, ეს კი სოციალური მიმართულებით დამატებით კაპიტალდაბანდებას მოითხოვს. პანდემიასთან დაკავშირებით შეიცვალა ასევე დონორი ქვეყნების საჭიროებები, რაც რისკის ქვეშ აყენებს საერთაშორისო დახმარებების მოცულობებს.

რა თქმა უნდა, არავის გაუკვირდება, თუ ვიტყვით, რომ საერთაშორისო დახმარებათა უმეტესი ნაწილი განვითარებადი ქვეყნებისა და რეგიონებისკენ არის მიმართული. ჯამური დახმარების საშუალოდ 70% აფრიკისა და აზიის ქვეყნების წილად მოდის, დანარჩენი კი სხვა რეგიონებზე ნაწილდება.

მიუხედავად იმისა, რომ განვითარებადი ქვეყნები ამჟამად უმძიმეს პოლიტიკურ თუ ეკონომიკურ სიტუაციაში იმყოფებიან, საერთაშორისო დახმარებათა კრიტიკოსები მიიჩნევენ, რომ:

- ✓ დახმარება ხშირად ვერ აღწევს ყველაზე დარიბ მოსახლეობამდე;
- ✓ დახმარების უმეტესი ნაწილი ხმარდება დონორის მიერ განხორციელებულ სერვისებს, ასევე ხორციელდება მათი საქონლით, რაც ნიშნავს, რომ ის კვლავ განვითარებულ ქვეყნებს უბრუნდება;
- ✓ დახმარების შედეგად შესაძლოა იზარალოს ადგილობრივმა მოსახლეობამ;
- ✓ დახმარებამ შესაძლოა გააჭიანუროს რეფორმები (მაგ., მიწის რეფორმა);
- ✓ დახმარებამ შესაძლოა ქვეყანა გარე ფაქტორებზე დამოკიდებული გახადოს.

ხშირად დახმარება საკვებით ხდება. მსოფლიო საკვები პროგრამის ფარგლებში 755 მლნ-ის მობილიზება მოხერხდა. ამ თანხით დაეხმარნენ 80 მლნ ლტოლვილს კონფლიქტის ზონიდან, მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში კი ქრონიკულად შიმშილობს 800 მლნ კაცი.

საკვებით დახმარება ძლიერ აზარალებს ადგილობრივ ფერმერებს, რომლებიც ვითარდებიან და ადგილობრივ ბაზარზე ფუნქციონირებენ. მათი პროდუქციის გასაღების ბაზარს ჩაენაცვლება დახმარების უფასო საქონელი, რაც მათ კონკურენტუნარიან ხდის. განსაკუთრებით საზიანოა არაერთგვაროვანი დახმარება – ამ დროს ფერმერი თავს ანებებს სოფლის მეურნეობას და დახმარების შეწყვეტის შემდეგ ქვეყანა შიმშილობის საფრთხის წინაშე დგება.

საკვებით საერთაშორისო დახმარება ყოველთვის ასეთ უარყოფით შედეგებს როდი იწვევს – ის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ჰუმანიტარული კასასტროფის შემთხვევაში, რომელიც შესაძლოა გამოწვეული იყოს მიწისძვრითა თუ სხვა ბუნებრივ-კატასტროფული მოვლენებით, ასევე ომითა თუ ადამიანის მიერ გამოწვეული სხვა კატასტროფებით.

უმთავრესად განვითარებისკენ მიმართული დახმარება ნაწილდება განათლებაზე, ჯანდაცვაზე, სოციალურ და ეკონომიკურ ინფრასტრუქტურაზე. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ვალების დაფარვა თუ ჰუმანიტარული დახმარება. ეს ის სფეროებია, რომელთა განვითარებას ქვეყნების უმეტესობა დამოუკიდებლად ვერ გაართმევდა თავს.

ძირითადად, განვითარების დახმარება „ზემოდან ქვემოთ“ პროცესია, რაც გულისხმობს, რომ მისი მასშტაბი შეიძლება საკმაოდ დიდი იყოს. მისი მოცულობიდან გამომდინარე, ასეთ დახმარებას მეტწილად სამთავრობო ორგანიზაციები ახორციელებენ, რაშიც ჩართულნი არიან საერთაშორისო ექსპერტები; ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღებისა და დაგეგმვის პროცესში მინიმალურია. დახმარებას გეგმავენ ქვეყნის გარეთ მოქმედი ორგანიზაციები. დახმარებები სწრაფი რეაგირების საშუალებაა ბუნებრივი კატასტროფების შემთხვევაში.

სხვადასხვა ტიპის განვითარების დახმარების ეფექტიანობა შეგვიძლია 2 სვეტად გამოვსახოთ, რომლებშიც ახსნილი იქნება, როდის შეიძლება იყოს დახმარება ეფექტიანი და როდის – არა.

როდის არის დახმარება ეფექტიანი	როდის არის დახმარება უეფექტო
როდესაც მას აქვს ჰუმანიტარული ხასიათი	ქვეყნები გადაავადებენ ადგილობრივი რესურსების მობილიზაციას, ეფექტურ მართვას
მოაქვს დამატებითი რესურსები, რომლებიც პირდაპირი ინვესტიციების შემთხვევაში სხვა კომპონენტებზე ნაწილდება	ის ანაცვლებს ინვესტიციებს, ადგილობრივ დაბანდებებს, ინფრასტრუქტურა მხოლოდ დახმარებაზეა დამოკიდებული
საპროექტო სამუშაოებში საერთაშორისო ექსპერტებთან ერთად ადგილობრივთა ჩართვით იზრდება მათი კვალიფიკაცია	ნაცვლად იმისა, რომ ქვეყანა თვითკმარი გახდეს, შესაძლოა გაიზარდოს დახმარებაზე მისი დამოკიდებულება
შეუძლია დახმარება სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკის გატარებისას	მრავალ ქვეყანას ჰგონია, რომ კვების დახმარება სოფლის მეურნეობას დაეხმარება, რაც შეცდომაა. ადგილობრივი ფერმერები უფასო საქონელთან მიმართებით კონკურენტუნარიანობას კარგავენ, რამაც შესაძლოა მათ საქმიანობა მიატოვებინოს
	პოლიტიკური პროცესებიდან გამომდინარე, დახმარება შეიძლება ხან შეჩერდეს, ხან გაუქმდეს
	დახმარების პროექტების განხორციელებისას გარემოს ფაქტორები ხშირად უგულებელყოფილია
	მოკლევადიანი დახმარებები არ იწვევს ქვეყნის გრძელვადიან განვითარებას
	დახმარებას მოჰყვება გარკვეული პროდუქცია დონორი ქვეყნებიდან, რომელიც ხშირად ყველაზე ეკონომიური და საუკეთესო არ არის
	დახმარების დიდი ნაწილი ვერ აღწევს მოსახლეობის იმ ნაწილამდე, რომელსაც ის ყველაზე მეტად სჭირდება

მიუხედავად ბევრი კრიტიკისა, უნდა ითქვას, რომ საერთაშორისო დახმარებები ხშირად ერთადერთი საშუალებაა ქვეყნებისთვის, თავს დააღწიონ უკიდურეს გაჭირვებასა და პრობლემებს, თუმცა მისი დაგეგმვისას მეტად უნდა იქნეს გათვალისწინებული ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებები, ცოდნა და გამოცდილება. პროცესებში მათი მეტი ჩართულობა დამატებითი ინვესტიციაა ადგილობრივი კადრების პროფესიული განვითარებისთვის, ეს კი ამ ქვეყნების უკეთესი მომავლისკენ გადადგმული კიდევ ერთი დიდი ნაბიჯი იქნება.

ასევე არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ მდგრადი განვითარების მიზნების მისაღწევად ცალკეულ ქვეყნებს არ აქვთ საკმარისი ადამიანური და ფინანსური რესურსები, ვერ შეძლებენ გლობალური გამოწვევების დაძლევას. თუ ეს გამოწვევები ყველა ქვეყანაში არ მოგვარდა მდგრადი განვითარების საყოველთაო მიღწევა ვერ მოხერხდება. დღის წესრიგი, თავისი 17 მიზნებით, არის უნივერსალური და მოითხოვს ყველა ქვეყნის, როგორც განვითარებული ქვეყნების, ისე განვითარებადი ქვეყნების ერთობლივ ქმედებას, რათა არავინ დარჩეს უკან.

ფულადი გზავნილების, რემიტანსების მნიშვნელობა

მრავალი ქვეყნისთვის საზღვარგარეთ მომუშავე მოქალაქეებისგან ფულადი გზავნილები მაშველი რგოლია. როდესაც მიგრანტები თავიანთი შემოსავლის ნაწილს აგზავნიან სახლში ფულადი სახსრების ან საქონლის სახით ოჯახების დასახმარებლად, ეს გადარიცხვები ცნობილია როგორც ფულადი გზავნილები, ან რემიტანსები. რემიტანსების მოცულობა იზრდება გლობალიზაციასთან და მიგრაციის მასშტაბების ზრდასთან ერთად და წარმოადგენს უცხოური შემოსავლის უდიდეს წყაროს მრავალი განვითარებადი ეკონომიკისთვის. ამ გზავნილების ზუსტი მოცულობის დადგენა რთულდება, რადგან ხშირად ფული იგზავნება არაოფიციალური არხებით.

მიგრანტების მიერ ოფიციალურად დადასტურებული ტრანზაქციების მოცულობამ 2017 წელს 596 მილიარდი დოლარი შეადგინა, აქედან 450 მილიარდი აშშ დოლარი განვითარებადი ქვეყნებისკენ იყო მიმართული. ვარაუდობენ, რომ არაოფიციალური არხებით რემიტანსების ნახევარი იგზავნება. მნიშვნელოვანია, თუ ოფიციალური დახმარებები ან პირდაპირი ინვესტიციების განაწილება ხშირად არ არის კონკრეტული ოჯახების საჭიროებებისკენ მიმართული, რემიტანსები სწორედ ოჯახების სიდარბის დაძლევას ემსახურება. ზოგადად, ქვეყნის მასშტაბით გაანალიზებულია, რომ ფულადი გზავნილები ამცირებს ღარიბ ადამიანთა წილს მოსახლეობაში. მსოფლიო ბანკის კვლევების მიხედვით საერთაშორისო ფულადი გზავნილების მიღებამ უგანდაში 11 პროცენტული პუნქტით შეამცირა სიდარიბე, ბანგლადეშში 6 პროცენტით და განაში 5 პროცენტით.

ფულადი გზავნილები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დაბალშემოსავლიანი ქვეყნებისთვის და მათი მშპ-ს თითქმის 4 პროცენტს შეადგენს, საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნების მშპ-ს დაახლოებით 1,5 პროცენტს.

ფულადი გზავნილების ნაკადები უფრო სტაბილურია ვიდრე ინვესტიციები და დახმარებები, მისი ანალიზი აჩვენებს, რომ ეკონომიკურ კრიზისს, ბუნებრივ კატასტროფებს არ შეუმცირებია მისი მოცულობა.

ფულადი გზავნილებს აქვს ადამიანური მხარე. მიგრანტები ხანდახან იღებენ მნიშვნელოვან მსხვერპლს - მათ შორის ოჯახიდან განშორებას, სამუშაოს პოვნის რისკებს სხვა ქვეყანაში.

მიგრანტებს შეიძლება მოუწიონ მძიმე შრომა, არ იცხოვრონ სათანადო პირობებში, რათა დაზოგონ საკმარისი იმისათვის, რომ დაეხმარონ ადგილზე დარჩენილ ოჯახებს.

მიგრანტების გადინება სახელმწიფოსთვისაც გარკვეულ პრობლემებს ქმნის, რადგან ისინი ძირითადად შრომისუნარიანი მოსახლეობაა, მათი ქვეყნიდან წასვლა ცვლის სქესობრივ-ასაკობრივ სტრუქტურას. მათ განათლებაში სახელმწიფო დანახარჯი არ უბრუნდება უშუალოდ ქვეყანას, რადგან ამ ქვეყანაში არ საქმდებიან და არ იხდიან გადასახადებს. მილიან ძირითადად კვალიფიციური ახალგაზრდა კადრები, რომლებიც ადგილზე კონკურენტულ გარემოს ფორმირებას შეუწყობდა ხელს.

რა უნდა გაკეთდეს პრობლემის გადასაჭრელად?

COVID-19 პანდემია ახლა საფრთხეს უქმნის წარსულ მიღწევებს, რადგან ვაჭრობა, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და ფულადი გზავნილები 2020 წელს 40% –მდე შემცირდება. მოსახლეობის ზრდა იწვევს უთანასწორობის გაღრმავებას, რადგან ზრდა იმ ქვეყნებშია, რომელთაც ნაკლები წვდომა აქვთ რესურსებზე, ტექნოლოგიებზე, განვითარებაზე. ამით კიდევ უფრო ფართოვდება ციფრული გაყოფის პროცესი, რომლის დაძლევაც საერთაშორისო ძალისხმევის გარეშე ნაკლებად მოხერხდება.

მსოფლიო საზოგადოებას, ქვეყნებს დაჭირდებათ როგორც არსებული, ისე დამატებითი რესურსების მობილიზება - ტექნოლოგიის განვითარება, ფინანსური რესურსები, შესაძლებლობების განვითარება. განვითარებულმა ქვეყნებმა უნდა შეასრულონ ოფიციალური განვითარების დახმარების ვალდებულებები, რაც დღის წესრიგის ფარგლებში აქვთ აღებული. მრავალმხრივი თანამშრომლობა გადამწყვეტი იქნება მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევის ეფექტურობის გასაზრდელად და შესაძლებლობა გაჩნდება დაჩქარდეს პროგრესი. უნდა აღინიშნოს, რომ განვითარებადი ქვეყნების გაძლიერება, მათი დახმარება არ არის მხოლოდ ამ ქვეყნებისთვის სასარგებლო. სარგებელს მიიღებენ დონორი ქვეყნებიც, რადგან მათ მომავალში შეუმცირდებათ დახმარების ხარჯები, ასევე შემცირდება ღირებულება მიგრანტთა ნაკადი რაც მიგრაციის კრიზისს შეამსუბუქებს, ასევე შემცირდება სიღარიბით გამოწვეული კონფლიქტები, რაც ასევე მოსახლეობას საშუალებას მისცემს ადგილზე დაკავდნენ სასარგებლო და ქვეყნების განვითარებისკენ მიმართული საქმიანობებით.

საჭირო რესურსების ეფექტური მობილიზება და პროცესის მონიტორინგი იქნება პირველ რიგში ქვეყნების პასუხისმგებლობა. პროგრესის მიმოხილვა რეგულარულად განხორციელდება, რომელშიც ჩართული იქნება სახელმწიფო ინსტიტუციები, სამოქალაქო საზოგადოების, ბიზნესისა და სხვადასხვა ინტერესთა ჯგუფის წარმომადგენლები. ეს პროცესის გამჭვირვალობას და დახმარების თანხების ეფექტურ განკარგვას შეუწყობს ხელს.

ამავე მიზნის ფარგლებში დაგეგმილია რეგიონულ დონეზე, ქვეყნების მიერ ერთმანეთისთვის გამოცდილების გაზიარება, თუ როგორ გაუმკლავდნენ სირთულეებს.

ყოველწლიურად, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში, მდგრადი განვითარების მაღალი დონის პოლიტიკური ფორუმი (HLPF) გაიმართება, სადაც შეფასდება პროგრესი გლობალურ დონეზე, ხარვეზები და წარმოქმნილი საკითხები, რათა დროულად მოხერხდეს მაკორექტირებელი ქმედებების დაგეგმვა.

მე რისი გაკეთება შემიძლია?

- ✓ სასკოლო პროექტების დაგეგმვა სხვადასხვა გლობალურად აქტუალურ საკითხებზე. ინფორმაციის მოძიება და დამუშავება, თუ როგორ მსგავსად ან განსხვავებულად

ვლინდება პრობლემა და როგორია მასზე ქვეყნების რეაგირება. სასკოლო პროექტების განხორციელებაში მნიშვნელოვანია ადგილობრივი თემის, ბიზნესის და არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართვა.

- ✓ ნახეთ როგორ მუშაობენ საერთაშორისო ორგანიზაციები, მაგალითად, მიიღეთ მონაწილეობა გაეროს მოდელირებაში, რაც როლური თამაშით საშუალებას იძლევა გაიუმჯობესოთ მოლაპარაკების, კომუნიკაციის, საჯარო გამოსვლების, ლიდერული უნარები და გაიდრმავოთ ცოდნა საერთაშორისო თანამშრომლობის და ორგანიზაციების შესახებ.
- ✓ საერთაშორისო პროექტებში ჩართვა, რაც ზრდის ცნობიერებას ქვეყნების შესახებ, ეხმარება კეთილგანწყობილი, ტოლერანტული ურთიერთობების ჩამოყალიბებას. ხდება ცოდნის, გამოცდილების საერთაშორისო დონეზე გაზიარება. საქართველოში იტვინინგ პლუსის პროექტები ამ მიმართულებით დიდ შესაძლებლობებს იძლევა <https://www.etwinning.net/ka/pub/etwinning-plus/about.htm>.
- ✓ საერთაშორისო პარტნიორობის სწავლება სპორტის საშუალებით შეიძლება, მაგალითად, ოლიმპიური თამაშებით. საინტერესოა მონაწილე ქვეყნების მედლების განაწილების შესწავლა. რა გავლენას ახდენს ეკონომიკური, დემოგრაფიული, სოციალური, ეკოლოგიური, პოლიტიკური ფაქტორები ოლიმპიურ თამაშებზე ქვეყნების დაწინაურებაზე <http://mastsavlebeli.ge/?p=2478>
- ✓ მოიძიოთ ინფორმაცია იმ საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციების შესახებ, რომლებიც საერთაშორისო პროექტებით არიან დაკავებული. შესთავაზეთ მათ ჩაერთოთ მოხალისედ.
- ✓ შეაგროვეთ საინტერესო და წარმატებული პროექტები თქვენთვის საინტერესო მიზნის შესახებ, რომელიც საერთაშორისო თანამშრომლობის ფარგლებში განხორციელდა და მოაწყვეთ სასკოლო განხილვები. ამით თქვენ აამაღლებთ ცნობიერებას თანამშრომლობის მნიშვნელობაზე, რაც მსოფლიოს უფრო მშვიდობიან ადგილად გახდის.

გამოყენებული ლიტერატურა

<https://www.imf.org/external/Pubs/FT/fandd/basics/76-remittances.htm>

მ. რატიანი, ხელსუფლებს თუ არა საერთაშორისო დახმარებები ქვეყნების განვითარებას

მ. რატიანი, გლობალიზაცია და მისი გამოვლინებები

<http://www.nplg.gov.ge/>

<https://www.un.org/sustainabledevelopment/>

<https://sdg.gov.ge/goals-all>